

Joanna Małocha

ORCID: 0000-0001-6965-4297

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Obraz historii Polski w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego – wybrane zagadnienia

**The Image of Polish History in the Textbooks
for Teaching Polish as a Foreign Language –
Selected Issues**

Abstrakt

Lektorzy pracujący ze studentami kierunków niefilologicznych szczególnie wyraźnie odczuwają, iż kompetentne nauczanie języka obcego nierozdzielnie wiąże się z przekazywaniem wiedzy o kulturze i historii kraju lub krajów, w którym jest on używany. Bez takiej koherencji wiele zjawisk (jak choćby idiomy, specyfika frazeologii czy nietypowe konstrukcje gramatyczne powstałe pod wpływem historycznych kontaktów międzynarodowych) pozostanie w znacznej mierze niezrozumiałe dla osób uczestniczących w lektoracie. Na kwestię „przemycania” w trakcie zajęć językowych wiadomości o dziejach danego kręgu kulturowego spojrzeć można jednak nie tylko z perspektywy nauczyciela języka, ale również z punktu widzenia historyka. Niniejszy artykuł stanowi pokłosie takich właśnie rozważań nad obrazem rodzimej historii, jaki przekazywany jest w trakcie lektoratu języka polskiego obcokrajowcom studiującym w Rzeczypospolitej inne kierunki aniżeli polonistyka. Analizie poddano pomoce edukacyjne, a ściślej wybrane podręczniki tworzone przez natywnych użytkowników języka polskiego,

powstałe po 2005 r. Cezura ta podyktowana jest zachodzącymi w glottodydaktyce na przestrzeni ostatniego półwiecza zmianami w podejściu do nauczania aspektów kulturowych. Jako efekt tych dociekań starano się przedstawić następujące kwestie. Po pierwsze: stan badań nad omawianym problemem na przestrzeni końca wieku XX i początku XXI w. przy jednoczesnym porównaniu z ukazującymi się wówczas publikacjami przeznaczonymi do nauczania specjalistycznego języka polskiego w zakresie innych dyscyplin. Po drugie: typologię zagadnień z historii Rzeczypospolitej, jakie wprowadzono do nauczania tegoż języka jako obcego z podkreśleniem postaci, wydarzeń i miejsc, które wyjątkowo często wykorzystywane są w analizowanych materiałach dydaktycznych. Po trzecie: problem możliwości skorelowania rzeczony typologii z poziomami nauczania języka obcego określonymi w ESOKJ. Wiodącym wynikiem powyższych rozważań jest konkluzja, iż obraz dziejów Polski odmalowywany przed obcokrajowcami za pomocą tekstów niewątpliwie przemyślanych i wartościowych w swej warstwie językoznawczej z punktu widzenia historyka jest niekompletny (zwłaszcza w odniesieniu do okresu nowożytnego i wieku XX). Przez to zaś może prowadzić słuchaczy z innych kręgów kulturowych do niezrozumienia polskiej specyfiki cywilizacyjnej i rzutować na poprawność komunikacji językowej. Sytuacja taka zwiększa zarazem zakres odpowiedzialności lektorów za choćby częściowe uzupełnienie niedostatków występujących w materiałach dydaktycznych.

Słowa kluczowe: język polski jako obcy, historia Polski, podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego, polskie postaci historyczne, polskie wydarzenia historyczne, polskie zabytki

Abstract

Teachers working with non-philology students feel particularly strongly that teaching a foreign language competently is inextricably linked to imparting knowledge about the culture and history of the country or countries in which it is used. Without such coherence, many phenomena (such as idioms, specific phraseology, or unusual grammatical constructions created under the influence of historical international contacts) will remain largely unintelligible to those taking the course. However, the issue of "smuggling" information about the history of a given culture during language classes can be looked at not only from the perspective of a language teacher, but also from that of a historian. This article follows from such considerations on the image of Polish history, which is transmitted during the Polish language course to foreigners studying in the Republic of Poland other than in Polish Studies. The analysis focused on educational aids, more specifically on selected textbooks written by native speakers of Polish created after 2005. This time frame is dictated by the changes taking place in glottodidactics over the past half-century

in the approach to teaching cultural aspects. As a result of these inquiries, the following questions were sought to be presented. Firstly, the state of research on the problem in question at the end of the 20th century and the beginning of the 21st century, in comparison with the then-published publications intended for teaching specialist Polish in other disciplines. Secondly, a typology of issues in the history of the Republic of Poland introduced to the teaching of Polish as a foreign language, highlighting the historical figures, events and places which are particularly often used in the analyzed teaching materials. Thirdly, the problem of the possibility of correlating this typology with the levels of foreign language teaching specified in the CEF. The main result of the above considerations is the conclusion that the image of Polish history for foreigners by means of texts that are undoubtedly well thought out and valuable in their linguistic layer, is incomplete from the historian's point of view (especially in relation to the modern period and the 20th century). This can lead listeners from other cultural backgrounds to misunderstand the specificity of Polish place in civilization and affect the correctness of linguistic communication. At the same time, such a situation increases the responsibility of teachers for at least partial correction of deficiencies in teaching materials.

Keywords: Polish as a foreign language, Polish history, textbooks for teaching Polish as a foreign language, Polish historical figures, Polish historical events, Polish monuments

Wprowadzenie

Nauczyciele języków obcych pracujący ze słuchaczami studiów niefilologicznych szczególnie wyraźnie doświadczają prawdziwości zasady, iż „poznawanie języków obcych to jednocześnie poznawanie innych kultur, zaś poznawanie innych kultur jest nierozzerwalnie związane z poznawaniem języków”¹. A co za tym idzie – przekonują się o konieczności doskonalenia u siebie jako wykładowców, wśród szeregu innych kompetencji profesjonalnych, także wiedzy ogólnej². Zaś istotną część rzeczowej wiedzy stanowią informacje o historii kraju (lub krajów), w których używany

---

1 Marta Torenc, *Nauczanie międzykulturowe – implikacje glottodydaktyczne* (Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut, 2007), 9.

2 Jak zauważyła Dorota Werbińska: „nauczyciel języka obcego zwykle potrzebuje więcej wiedzy ogólnej niż nauczyciel matematyki, gdyż nawet na poziomie elementarnym w nauczaniu języka występują treści z innych przedmiotów i więcej informacji interdyscyplinarnych niż przy nauczaniu matematyki”. Dorota Werbińska, *Skuteczny nauczyciel języka obcego* (Warszawa: Fraszka Edukacyjna, 2004), 26.

jest nauczany język³. Przy czym na kwestię „przemycanych” w trakcie lektoratu wiadomości o dziejach danego kręgu kulturowego spojrzeć można nie tylko z perspektywy nauczyciela języka, ale również z punktu widzenia historyka. Niniejszy artykuł stanowi więc pokłosie takich właśnie rozważań na temat obrazu rodzimych dziejów, jaki wyłania się z wybranych materiałów dydaktycznych przeznaczonych do nauczania języka polskiego jako obcego na różnych stopniach zaawansowania.

Dodatkowy asumpt do przeprowadzenia tejsze analizy dała rosnąca popularność nauczania języka polskiego jako obcego. Przyczyny rzeczzonego zjawiska należy zapewne upatrywać m.in. we wstąpieniu Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej, w rozwoju programów międzynarodowej wymiany młodzieży oraz osób dorosłych (typu ERASMUS) czy we wzmożeniu ruchu emigracyjnego. Widocznym jego efektem jest choćby rosnąca liczba studiów podyplomowych z tego zakresu, oferowanych zarówno przez duże, jak i małe ośrodki edukacyjne. Przy czym ich propozycja skierowana jest nie tylko do absolwentów polonistyki (jak należałoby oczekiwać i jak *de facto* było w przeszłości), ale także do filologów w ogóle (np. w przypadku kursu organizowanego przez Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego⁴), czy wręcz – absolwentów wszystkich wydziałów humanistycznych (jak można przeczytać na stronie rekrutacji Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum” Uniwersytetu Warszawskiego⁵). Wyrazem owej zwiększającej się popularności języka polskiego jako obcego jest także pojawienie się stosownych kursów również w programach uczelni, które nawet nie posiadają wydziałów czy instytutów o profilu filologicznym (tu przykładem jest Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, na którym lektorat ten ustanowiony został Zarządzeniem Rektora z 2014 r. i prowadzony jest przez nauczycielkę języka francuskiego ze skończonymi studiami podyplomowymi⁶).

---

3 Mirosław Jelonkiewicz, „Kanon kulturowy i kompetencja socjokulturowa w opisie kompetencji językowej na potrzeby certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego”, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. Romuald Cudak, Jolanta Tambor (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001), 504–506.

4 *Studia podyplomowe 2020/21. Nauczanie języka polskiego jako obecnego*, <http://www.jpjo.polonistyka.uj.edu.pl/studia-podyplomowe> (dostęp: 10.02.2022).

5 *Studia Podyplomowe „Glottodydaktyka Polonistyczna – nauczanie języka polskiego jako obcego” Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego*, <http://polonicum.uw.edu.pl/studia-podyplomowe#informacje-ogolne> (dostęp: 10.02.2022).

6 Zarządzenie nr 41/2014 Rektora Uniwersytety Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie kursów języka polskiego dla obcokrajowców podejmujących studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia

Z połączenia tych trzech elementów – nierozzerwalności kompetentnej edukacji językowej i kulturowej; potrzeby spojrzenia na omawiane zagadnienie z perspektywy historyka, nieobecnej do tej pory w literaturze przedmiotu, oraz rosnącej wśród obcokrajowców popularności języka polskiego – zrodziło się wspomniane pytanie o obraz rodzimej historii, jaki przekazywany jest w wybranych materiałach dydaktycznych stosowanych przez lektorów.

Założenia wstępne przeprowadzonej analizy i szczegółowe pytania badawcze

Zgodnie z tematem artykułu jako obiekt rozważań przyjęto nie tyle cały proces dydaktyczny nauczania języka polskiego jako drugiego, ile wykorzystywane w jego trakcie pomoce edukacyjne, a ściślej – wybrane podręczniki akademickie. W szczególności uwzględniono w artykule publikacje autorstwa rodzimych użytkowników języka polskiego. W ten sposób bowiem możliwe było skupienie się na obrazie ojczystej historii, jaki sami staramy się przekazać przedstawicielom innych nacji – parafrazując przysłowie: „tak nas widzą, jak się piszemy”.

W związku z zachodzącymi w glottodydaktyce na przestrzeni ostatniego półwiecza zmianami w podejściu do nauczania aspektów kulturowych – o czym będzie mowa poniżej – jako materiał do analizy wyłoniono przykładowe współcześnie używane podręczniki, które wydano po 2005 r. Przy czym podkreślić należy, iż chodzi o pomoce dydaktyczne, których adresatami są obcokrajowcy studiujący inne kierunki aniżeli polonistyka i nieposiadający z tego tytułu dodatkowych kursów polskiej kultury i literatury.

Przy powyższych założeniach wstępnym w niniejszym tekście starano się udzielić odpowiedzi na następujące pytania: jaki jest stan badań nad obecnością zagadnień kulturowo-historycznych w nauczaniu języka polskiego jako obcego? Które elementy z historii Polski zostały wprowadzone do nauczania języka polskiego jako obcego? Czy można stworzyć ich typologię na podstawie analizy wybranych podręczników dla poszczególnych poziomów zaawansowania? Co w uzyskanym z przeprowadzonej

---

magisterskie i studia doktoranckie w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, <https://upjp2.nowybib.pl/article/zarzadzenie-rektora-nr-41-slash-2014-w-sprawie-kursow-jezyka-polskiego-dla-obcokrajowcow-podejmujacych-studia-pierwszego-stopnia-studia-drugiego-stopnia-jednolite-studia-magisterskie-i-studia-doktoranckie> (dostęp: 10.02.2022).

obserwacji obrazem ojczystych dziejów może zadziwiać, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, iż autorami analizowanych tekstów są Polacy?

Stan badań nad obecnością zagadnień kulturowo-histerycznych w nauczaniu języka polskiego jako obcego

System certyfikacji języka polskiego jako obcego opiera się na Ustawie z dn. 12 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o języku polskim oraz ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. 2015 poz. 1132)⁷ wraz z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 11 grudnia 2015 r. w sprawie Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (Dz. U. 2015, poz. 2088). Wymienione akty prawne zatwierdzają prowadzenie nauczania języka polskiego jako obcego i certyfikowanie w zakresie jego znajomości na sześciu poziomach, zgodnych z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego⁸: poziom podstawowy: A1 (elementarny) i A2 (wstępny); poziom samodzielności językowej: B1 (progowy) i B2 (średni ogólny); poziom biegłości językowej: C1 (efektywnej biegłości użytkowej) i C2 (zaawansowany)⁹.

Wiedza o polskiej historii, gospodarce i kulturze nie jest co prawda testowana na wyżej wzmiankowanych państwowych egzaminach certyfikacyjnych, niemniej w wykazie tematów przeznaczonych do opanowania na poziomie średnim i zaawansowanym pojawiają się wybrane elementy tzw. wiedzy o Polsce¹⁰. Zanim jednak powstał rzeczony system certyfi-

---

7 Przedmiotowe akty zastąpiły wcześniejsze, tj. : Ustawę z dn. 11 IV 2003 r. o zmianie ustawy o j. polskim (Dz. U. nr 73 z 30 IV 2003) oraz Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu z 15 X 2003 r. w sprawie Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (Dz. U. nr 191 z dn. 12 XI 2003).

8 Daniel Coste, Brian North, Joseph Sheils, John Trim, *Europejski system opisu kształcenia językowego. Uczenie się, nauczanie, ocenianie* (Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, 2003); Waldemar Martyniuk, „Europejski system opisu kształcenia językowego a nauczanie języka polskiego jako obcego”, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. Ewa Lipińska, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 117–129.

9 Nazewnictwo poszczególnych poziomów językowych podano za: *Opisy poziomów zaawansowania*, <https://igp.polonistyka.uj.edu.pl/ikp-opis-poziomow-zaawansowania> (dostęp: 30.04.2022).

10 Małgorzata Dawidziak-Kładoczna, „Elementy historii Polski na zajęciach języka polskiego jako obcego”, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i kultury polskiej w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, red. Piotr Garncarek (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu

kacji, w literaturze przedmiotu rozważano już różne aspekty nauczania języka polskiego jako obcego, np. z zakresu typologii językowej¹¹, stylistyki¹², komparatystyki¹³, gramatyki¹⁴, wykorzystania w trakcie edukacji informatyki i mediów¹⁵ czy problematyki indywidualizacji tegoż procesu ze względu na stosowane strategie dydaktyczne¹⁶. Natomiast zagadnienie obecności tematyki kulturowej w omawianej działalności edukacyjnej zostało wówczas pośrednio poruszone w opracowaniach traktujących o kwestiach leksykalnych. Rozważając bowiem problem optymalnych – z punktu widzenia zasad glottodydaktyki – zasobów słownikowych, jakie

---

Warszawskiego, 2005), 224–229; Małgorzata Gaszyńska-Magiera, „Jak testować znajomość kultury?”, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol”*, red. Anna Dąbrowska (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2004), 557–562; Waldemar Martyniuk, *Listy zagadnień kontrolnych do analizy testów biegłości językowej* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2004).

- 11 Edward Lotko, „Typologia językowa i nauczanie języka polskiego w środowisku czeskim”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 37–43.
- 12 Jiri Damborský, „Nauczanie języka polskiego w środowisku czeskim”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias, 44–50.
- 13 Jadwiga Kowalikowa, „Zagadnienia komparatystyki w nauczaniu języka polskiego w uniwersytecie zagranicznym”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias, 51–62.
- 14 Ewa Jędrzejko, „Nominalizacja w kształceniu polonistycznym cudzoziemców”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias, 145–158; Barbara Nadgórska-Maciejewska, „Zagadnienie prefiksów czasownikowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias, 159–174.
- 15 Janusz Bomanowski, „Autorskie propozycje wykorzystania mediów w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 20 (2013): 339–348; Robert Dębski, *Komputer w nauczaniu języka polskiego. Przetwarzanie języka w programach dydaktycznych* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1996); Alicja Skalska, „Film edukacyjny w praktyce glottodydaktycznej – próba adaptacji”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Studia i materiały* 6 (1996): 43–63.
- 16 Iwona Janowska, „Perspektywa zadaniowa w nauczaniu/uczeniu się języków obcych”, w: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. Władysław T. Miodunka, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008), 35–50; *Eadem*, „Strategie językowe i działania komunikacyjne w podejściu zadaniowym”, w: *Polonistyka bez granic*, t. 2, red. Ryszard Nycz, Władysław T. Miodunka, Tomasz Kunz (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010), 81–92; *Eadem*, *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010); Jan Lewandowski, *Nauczanie języka polskiego cudzoziemców w Polsce* (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1985); Anna Seretny, Ewa Lipińska, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2005); Ewa Wyrębowska-Bajor, Eliza Madej, „Koncepcja językowo-metodyczna podręcznika języka polskiego dla grup humanistycznych”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Kształcenie specjalistyczne cudzoziemców* 7/8 (1996): 243–251.

potrzebne są uczącym się polskiego do sprawnej komunikacji językowej, Stanisław Grabias wyliczył, że leksyka dotycząca szeroko pojętej kultury (a więc nie samej tylko historii) powinna zajmować zaledwie 1,9% całości wymaganego słownictwa, szacowanego na 2644 wyrazy i morfemy (podczas gdy np. na czynności fizyczne przyznano 5,5%, a sport – 2,3% leksyki)¹⁷. Podobnie, opracowując na początku lat 90. XX w. projekt programu nauczania języka polskiego jako obcego, Komisja Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej sporządziła listę haseł do słownika minimum współczesnej polszczyzny dla trzech poziomów edukacji językowej. Sam wyraz „historyk” znalazł się w niej dopiero w grupie wyrazów dla trzeciego poziomu, czyli w okolicach 30. setki słów koniecznych do poznania; choć np. termin „hitlerowski” przewidziano już dla adeptów poziomu drugiego¹⁸.

Oczywiście przytoczone powyżej statystyki i rankingi popularności terminologii historycznej w nauczaniu języka polskiego obcokrajowców w dużej mierze wynikają po prostu z frekwencji wyrazów i tematów o tej specyfice w praktyce komunikacyjnej języka żywego. Niemniej jest to zjawisko symptomatyczne, które koresponduje zresztą z obrazem, jaki wyłania się z kart *Bibliografii analitycznej glottodydaktyki polskiej* opracowywanej przez Międzyuczelniany Ośrodek Metodyki Nauczania Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego¹⁹. Znalazły się tam bowiem liczne podręczniki specjalistycznego języka polskiego, w tym dedykowane adeptom nauk technicznych²⁰, chemikom²¹, biologom²²,

---

17 Stanisław Grabias, „Zasady minimalizacji zasobów leksykalnych dla potrzeb glottodydaktyki. Podstawowy zasób słów”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias, 93–102.

18 Halina Zgólkowa, „Dobór słownictwa do nauczania języka polskiego jako obcego”, w: *Język polski jako obcy. Program nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, red. Władysław Miodunka (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1992), 37–64; 79, 90.

19 Małgorzata Gnyś, *Bibliografia analitycznej glottodydaktyki polskiej i obcej*, t. 3: *Język polski jako obcy, cz. 1: Podręczniki do nauki języka polskiego dla cudzoziemców za lata 1980–1993* (Warszawa: Międzyuczelniany Ośrodek Metodyki Nauczania Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego, 1996).

20 Robert Dębski, Elżbieta Gałdyn, Magdalena Szalc-Mays, „A jednak się kręci”. *Podręcznik języka naukowo-technicznego dla obcokrajowców* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1993); Maria Mieczkowska, Grzegorz Rudziński, *Język polski w tekstach technicznych* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1993).

21 Waleria Fijałkowska, Mieczysława Barbara Nowakowska, *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1981).

22 Barbara Penczak, *Biologia. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców*, cz. 1: *Biologia ogólna*; cz. 2: *Botanika*; cz. 3: *Zoologia*; cz. 4: *Wybrane*

ekonomistom²³, lekarzom²⁴, fizykom²⁵ czy matematykom²⁶. Z czasem zaś wydawano kolejne prace dotyczące coraz bardziej szczegółowych zagadnień z zakresu każdej z wymienionych dziedzin²⁷ oraz tworzono

---

zagadnienia z genetyki i biologii ewolucyjnej (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1985).

- 23 Ryszard Kluszczyński, *Język polski. Wybór tekstów ekonomiczno-socjologicznych. Skrypt przeznaczony jest dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1987).
- 24 Maria Chłopicka, Danuta Pukas-Palimąka, Katarzyna Turek-Fornelska, *Co Panu dolega? Komunikacyjny podręcznik języka medycznego dla obcokrajowców* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1991).
- 25 Marian Mazerant, *Fizyka. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1977).
- 26 Anna Frieske, Jadwiga Radaszewska, *Matematyka* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1993); Włodzimierz Kwapiński, Jacek Wesołowski, *Matematyka. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1979).
- 27 W ciągu ostatnich dwóch dekad powstały między innymi: z myślą o studentach chemii skrypt – Zofia Jaruga, Mieczysława Barbara Nowakowska, *Chemia ogólna* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2000) wraz ze słownikami polsko-angielskim, polsko-hispańskim i polsko-francuskim; dla biologów: Stanisław Hrabec, Joanna Kaźmierczak, *Wybór tekstów do nauki języka polskiego w zakresie biologii. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015); Iwona Gosztowt, Joanna Kaźmierczak, *Podstawy cytologii i genetyki. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017); Edyta Gałat, *Biologia – język specjalistyczny. Skrypt dla obcokrajowców A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2021); w zakresie ekonomii: Rafał Bazaniak, Małgorzata Krzywańska, Mirosława Ledzion, *Historia do 1918 r. Teksty dla grup ekonomicznych. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018); Izabela Kugiel-Abuhasna, *Wybraliśmy ekonomię. Podręcznik języka ekonomicznego dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2020); dla studentów i absolwentów medycyny: Jolanta Lechowicz, Joanna Podsiadły, *Chcę studiować medycynę. Język polski dla cudzoziemców – podręcznik dla kandydatów na studia medyczne* (Łódź: Wydawnictwo WING, 2004); Magdalena Ławnicka-Borońska, *Język polski w medycynie. A guide to polish in medical practice* (Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2013); Edyta Gałat, *Anatomia. Język specjalistyczny dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2018); Monika Burzyńska, Wojciech Gruchała, Weronika Rodzińska, Dorota Rogala, Beata Terka, Marzena Wawrzeń, *U lekarza. Słucham i rozumiem! Materiały do nauczania języka polskiego medycznego. Poziom A2–B2* (Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2019); zaś z myślą o adeptach fizyki i matematyki: Barbara Busiakiewicz, Tadeusz Malinowski, *Fizyka. Podręcznik dla cudzoziemców. Część 1* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014); Grzegorz Rudziński, Danuta Wróbel, Alicja Zielińska, *Wstęp do matematyki. Podręcznik dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011); Agnieszka Tambor, *Licz na Banacha. Podręcznik do nauczania polskiego słownictwa specjalistycznego dla cudzoziemców* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019).

wydawnictwa adresowane do przedstawicieli coraz to nowych dyscyplin (np. teologii²⁸, architektury²⁹ czy nauk o żywieniu³⁰).

Natomiast dla historyków publikacji takich ukazało się zdecydowanie mniej i posiadały one stanowczo większy stopień generalizacji oraz wybiórczości, podyktowanej zapewne obowiązującą doktryną polityczną. Były to bowiem ogólne tablice synchroniczne³¹, zarysy historii Polski (zwłaszcza po 1945 r.) głównie w ujęciu ekonomiczno-socjalnym³² lub słowniki terminów historycznych związanych z dziejami PRL-u³³.

Począwszy od końca lat 90. XX w. zaczęto publikować artykuły i opracowania monograficzne poświęcone wyłącznie nauczaniu na lektoratach dla cudzoziemców polskich realiów i kultury³⁴. Ich autorzy zwracali uwa-

---

28 Karolina Ziolo-Pużuk, *Szczęść Boże! Skrypt do nauki języka polskiego jako obcego dla osób duchownych i zakonnych. cz. 1: A1* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2021).

29 Edyta Gałat, *Architektura język specjalistyczny. Skrypt dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2018); Michalina Rittner, *Sztuka bez granic. Zbiór tekstów z ćwiczeniami leksykalnymi dla cudzoziemców. Poziom B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2021).

30 Marzena Jasnos, Anna Kokot, Anna Mijas, Agnieszka Wiśniewska, *Wybieram gastronomię. Podręcznik do nauki specjalistycznego języka polskiego jako obcego* (Warszawa: Linguae Mundi, 2015).

31 Teresa Jakubowska, *Tablice synchroniczne do dziejów Polski 960 – 1945. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1985); Ireneusz Kolendo, Janina Michowicz, *Tablice synchronistyczne historii PRL 1944–1985. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1990).

32 Teresa Jakubowska, Ireneusz Kolendo, Janina Michowicz, *Historia Polski (do 1945). Skrypt dla słuchaczy grup humanistycznych i ekonomiczno-socjologicznych Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1991); Janina Michowicz, *Polska współczesna. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1979).

33 Janina Michowicz, Dawood Ibrahim Balousha, Ben Dokhan Houssin, *Słownik polsko-arabski do historii i wiedzy o PRL dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1983); Anna Pąkowska, *Słownik terminów historycznych. Materiały pomocnicze z zakresu historii i wiedzy o PRL. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1981); Anna Pąkowska, Magdalena Starzycka, *Historyczny słownik minimum dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1986); por. Magdalena Starzycka, „Uwagi na marginesie pracy nad «Historycznym słownikiem minimum dla cudzoziemców»”, *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 0 (1987): 154–161.

34 Anna Burzyńska, *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002); Piotr Garncarek, *Świat języka*

gę na brak oficjalnie obowiązujących wytycznych i pomocy dydaktycznych oraz wynikającą z tego konieczność opierania się w tym zakresie na własnej wizji i doświadczeniu. Podkreślano także, że wprowadzane w latach 70. nowe trendy glottodydaktyczne przeniosły punkt ciężkości na rozwój sprawności komunikacyjnych, marginalizując przy tym znaczenie zagadnień z obszaru kompetencji związanych ze znajomością danej kultury³⁵.

Pod wpływem tak eksponowanych potrzeb lektorskich rozpoczęto zatem prace nad programem nauczania języka polskiego jako obcego, który – na bazie już powstałych, a przywołanych powyżej rozwiązań – uwzględniłby także nowo zgłaszane uwagi³⁶. W efekcie podjętych starań w 2004 r. ukazała się publikacja pod redakcją Władysława Miodunki, podsumowująca dotychczasową dyskusję na temat obecności elementów

---

polskiego oczami cudzoziemców (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 1997); Teresa Jakubowska, „Mapa na lekcjach historii i wiedzy o Polsce w nauczaniu słuchaczy-cudzoziemców”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Studia i materiały* 5 (1994): 61–71; Grażyna Kompel, „Nauczanie Europejczyków kultury polskiej na poziomie średnim”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Polonistyczna edukacja językowa i kulturowa cudzoziemców. Poziom średni: stan obecny – problemy – postulaty* 10 (1998): 169–177; Grażyna Zarzycka, *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2000).

- 35 Efektem tych dyskusji było powstanie szeregu prac posiadających jednak bardziej charakter teoretyczny aniżeli praktyczny i służących *stricte* przybliżaniu polskiej kultury obcokrajowcom. Ponieważ zatem nie są one typowymi podręcznikami do nauczania języka obcego, a zatem nie spełniają warunków założonych dla grupy materiałów poddawanych analizie, nie będą brane pod uwagę w poniższych rozważaniach. Dla dopełnienia obrazu stanu badań zostaną jedynie wymienione przykłady nowszych z wyżej wymienionych opracowań: *Kultura polska. Silva rerum*, red. Romuald Cudak, Agnieszka Tambor (Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 2002); *Polska półka historyczna – 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, red. Agnieszka Tambor (Katowice: Wydawnictwo Gnome, 2020). Odrębną specyfikę i formę mają – dostępne online – materiały powstałe w ramach działalności Fundacji Wspierania Kultury i Języka Polskiego im. Mikołaja Reja, a przede wszystkim pozycja *Polak potrafi! O wielkich Polakach w Polsce i na świecie*, <http://fundacjareja.eu/polak-potrafi-spis-tresci/> (dostęp: 29.04.2022). Przypisuje ona każdemu z poziomów biegłości językowej (z pominięciem A1) kilka opracowań poświęconych znanym – choć czasem nieco zaskakującym pod względem dopasowania do stopnia znajomości języka – przedstawicielom narodu polskiego (dla A2 proponuje np.: Mikołaja Kopernika, Adama Mickiewicza, Ludwika Łukasza Zamenhafa, Wisławę Szymborską; dla B1 m.in.: Ernesta Malinowskiego, Fryderyka Chopina, Jana Karskiego, Irenę Sendlerową; dla B2 np.: Tadeusza Kościuszkę, Władysława Reymonta, Marię Skłodowską-Curie, Jana Pawła II, Zbigniewa Religę, polskich kryptologów pracujących nad Enigmą; dla C1 Henryka Sienkiewicza, Witolda Gombrowicza, Czesława Miłosza; zaś dla C2 Józefa Piłsudskiego, Jana Czochralskiego i Lecha Wałęsę).
- 36 *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowanych przez Komisję Ekspertów MEN*, red. Władysław T. Miodunka (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1992).

kulturowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego i będąca próbą integracji istniejących propozycji teoretycznych z praktyką dydaktyczną³⁷. Analizowane podręczniki stanowią zaś pokłosie powstałego wówczas projektu, choć nie zawsze – jak zostanie to ukazane – uwzględniają jego założenia całościowo i bezwarunkowo³⁸.

Elementy z historii Rzeczypospolitej obecne w wybranych podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego – próba typologii i skorelowania z poziomami ESOKJ

Informacje z historii Polski zawarte w analizowanym zbiorze podręczników językowych ująć można w następujące trzy grupy (typy tematyczne) odgrywające istotną rolę w dziejach Rzeczypospolitej: postaci, wydarzenia i miejsc/zabytków.

Jeśli chodzi o pierwszy z typów, w ćwiczeniach przeznaczonych dla studentów z poziomu A1–A2 i poświęconych nauce krótkiej prezentacji osoby w zakresie podawania jej imienia, nazwiska oraz zawodu przywołane zostały postaci polskich noblistów (Marii Skłodowskiej, Henryka

---

37 *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – perspektywy*, red. Władysław T. Miodunka (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2004); por. Przemysław Ernest Gębał, „Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. Ewa Lipińska, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 221–235.

38 Na marginesie niniejszych rozważań sygnalizuję, iż od lutego 2022 r. – w związku z masowym napływem na terytorium Rzeczypospolitej migrantów ukraińskich chrońiących się przed agresją rosyjską – wytworzyła się paląca potrzeba przygotowania materiałów do nauczania szkolnego dzieci uciekinierów, które zaczęły uczęszczać do polskich placówek edukacyjnych. W odpowiedzi na zaistniałą sytuację powstały poradniki – dostępne w większości online – dedykowane poszczególnym przedmiotom, w tym historii, np.: *Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – historia*, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ukraińscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-predmiotowy-historia.pdf> (dostęp: 30.04.2022); *Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – biologia*, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ukraińscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-predmiotowy-biologia.pdf> (dostęp: 30.04.2022); *Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – matematyka*, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ukraińscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-predmiotowy-matematyka.pdf> (dostęp: 30.04.2022).

Ze względu jednak na specyficzny kontekst społeczny, w jakim materiały te powstawały, oraz ich poniekąd doraźny charakter, często wymykający się planowemu nauczaniu języka polskiego jako obcego, nie będą one poddawane analizie w niniejszym artykule. Niewątpliwie natomiast mogą stanowić ciekawy temat osobnych rozważań glottodydaktycznych.

Sienkiewicza, Władysława Reymonta, Czesława Miłosza, Lecha Wałęsy i Wisławy Szymborskiej), dawnych i współczesnych twórców kultury (Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Elizy Orzeszkowej, Juliana Tuwima, Ignacego Paderewskiego, Anny Dymnej i Andrzeja Wajdy), przywódców duchowych i politycznych (Jana Pawła II, Tadeusza Kościuszki i Józefa Piłsudskiego), odkrywców (Mikołaja Kopernika) oraz pojedynczych sportowców (Adama Małysza) i królów (Kazimierza Wielkiego)³⁹.

Z kolei w materiałach dla studentów reprezentujących poziom B1 i B2 zdecydowanie częściej odwoływano się do postaci historycznych. W kontekście ćwiczenia sprawności produktywnych wykorzystano bowiem ponownie osobę Mikołaja Kopernika⁴⁰. Z kolei doskonaleniu umiejętności dokonywania charakterystyki porównawczej w mowie i piśmie posłużyli dwaj średniowieczni władcy: Władysław Jagiełło i Jan Olbracht⁴¹, zaś Mieszko I przywołany został w ćwiczeniu dotyczącym imiesłów czynnych⁴². Wreszcie niemal dwustronicowy życiorys Marii Curie-Skłodowskiej stanowił punkt wyjścia dla doskonalenia umiejętności tworzenia streszczeń⁴³.

Jeśli chodzi o drugą wyróżnioną grupę informacji historycznych, tj. istotne wydarzenia, to w podręcznikach dla poziomów podstawowych posłużyły one do ćwiczenia umiejętności receptywnych oraz poszerzenia słownictwa studentów. Przy tej okazji przywołano chrzest Polski, zwycięstwo pod Grunwaldem, uchwalenie Konstytucji 3 maja, powstanie kościuszkowskie, listopadowe i styczniowe, odzyskanie niepodległości w 1918 r., wybuch II wojny światowej, powstanie „Solidarności”,

---

39 Agnieszka Burkat, Agnieszka Jasińska, *Hurra!!! Po Polsku 2. Podręcznik studenta* (Kraków: Wydawnictwo Prolog, 2010), 23, 28; Danuta Gałyga, *Jak to łatwo powiedzieć... Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących (A1/A2)* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2012), 30, 209; Barbara Serafin, Aleksandra Achtelek, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych (A1/A2)* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012), 21-22, 28; *Po polsku – po Polsce (A1) – Łódzkie*; <https://www.polskakupolse.edu.pl/lekcja/8/%C5%81%C3%93DZKIE> (dostęp: 01.05.2022).

40 Róża Ciesielska-Musameh, Barbara Guzik-Świca, Grażyna Przechodzka, *Z polskim w świat. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego, cz. 1: Poziom B1/B2* (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 2016), 54.

41 Ewa Lipska, Elżbieta Grażyna Dąmbska, *Pisać jak z nut. Podręcznik rozwijający sprawność pisania dla obcokrajowców na poziomie B1+/B2* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2015), 328–329.

42 *Ibidem*, 307.

43 *Ibidem*, 193–195.

wprowadzenie stanu wojennego, obrady Okrągłego Stołu oraz przystąpienie Polski do NATO i Unii Europejskiej⁴⁴.

Natomiast dla słuchaczy kształcących się na poziomie samodzielności językowej (tj. B1 i B2) przeznaczono zadania pozwalające im na doskonalenie umiejętności tworzenia nazw czynności, w których to zadaniach pojawiły się informacje o bardziej szczegółowych wydarzeniach ze średniowiecznej oraz nowożytnej historii I Rzeczypospolitej, np. o sprowadzeniu do Polski Krzyżaków i zawarciu z nimi II pokoju toruńskiego, założeniu Akademii Krakowskiej, hołdzie pruskim, podpisaniu unii lubelskiej czy zwycięstwie Jana III Sobieskiego pod Wiedniem⁴⁵. Z kolei w innym podręczniku przeznaczonym dla studentów z wyżej wymienionych poziomów biegłości językowej użyto tekstu o najważniejszych etapach historii Akademii Krakowskiej jako punktu wyjścia dla ćwiczeń na tworzenie strony biernej⁴⁶. Natomiast – z pozoru niewinny – opis majowej niedzieli, który w kolejnym zadaniu stanowi podstawę pod doskonalenie umiejętności wykonywania opisów sytuacji, zawiera w sobie zamaskowane informacje o zbrodniach hitlerowskich i istnieniu obozu koncentracyjnego w Płaszowie⁴⁷. Inni autorzy w ćwiczeniu na rozumienie tekstu i stosowanie liczebników wykorzystali opis realiów życia w PRL-u oparty włącznie na partyjnej nowomowie⁴⁸.

---

44 Danuta Gałyga, *Jak to łatwo powiedzieć... Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących (A1/A2)* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2012), 201, 210. Z kolei w podręczniku Iwony Stempek, Anny Stelmach, Sylwii Dawidek, Anety Szymkiewicz, *Polski krok po kroku 1 (A1/A2)* (Kraków: Wydawnictwo Glossa, 2013) pojawia się ćwiczenie sprawdzające umiejętność poprawnego rozumienia dialogu odtwarzanego z płyty CD, w którym starszy mężczyzna opowiada o wydarzeniach ze swojego życia, obejmującego II wojnę światową (w tym powstanie warszawskie) oraz ciężki okres PRL-u. W kolejnym tomie podręczników z tej serii te same wydarzenia z XX-wiecznych dziejów Polski pojawiają się też w tekście o historii rodzinnej, który służy jako podstawa pod ćwiczenie zapisywania słownie liczebników – dat wyrażonych cyfrą. A z kolei dialog, będący ćwiczeniem na rozumienie tekstu czytanego, zawiera rzadko przywoływane informacje o protestach studenckich z 1968 r. Publikacja ta wzbogacona została również o cały temat poświęcony stanowi wojennemu – liczne ćwiczenia leksykalno-gramatyczne oparto tu na zróżnicowanym materiale tekstowym i ilustracyjnym związanym z tym wydarzeniem historycznym. Iwona Stempek, Anna Stelmach, *Polski krok po kroku 2 (A2/B1)* (Kraków: Wydawnictwo Glossa, 2012), 19, 95–96, 112–116.

45 Ewa Lipska, Elżbieta Grażyna Dąmbska, *Kiedys wrócisz tu...*, cz. 1: *Gdzie nadwiślański brzeg. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średniozaawansowanych. Poziom B2* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 101.

46 Lipska, Dąmbska, *Pisać jak z nut*, 325.

47 *Ibidem*, 166–167.

48 Agnieszka Madeja, Barbara Morcinek, *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średniozaawansowanych, cz. 1: Poziom średni ogólny (B2)* (Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 2007), 151–157.

Wreszcie typ trzeci – polskie zabytki i miejsca o wartości historycznej. Studenci z poziomu A1 i A2 poznają przykłady wybitnych osiągnięć malarstwa polskiego (a przy okazji również ich autorów: S. Wyspiańskiego, J. Mehoffera, J. Chełmońskiego i S. Podkowińskiego), ucząc się nazw pór roku⁴⁹. W podręcznikach dedykowanych dla tej grupy odbiorców pojawiają się także nazwy głównych zabytków z kilku wybranych województw – choć bez szerszego kontekstu historycznego, a często i bez materiału ilustracyjnego – przywoływane jedynie jako baza do ćwiczenia różnych zagadnień gramatycznych (np. Zamek Królewski, Muzeum Fryderyka Chopina, Pałac Kultury i Nauki z województwa mazowieckiego; zamek w Mosznej na Opolszczyźnie; Pałac Sienkiewicza w Oblęgorku i nagłowicki dworek Reja w świętokrzyskim; Bramę Floriańską, Sukienice, Barbakan, kościół Mariacki, pomnik Mickiewicza oraz kompleks Nowej Huty w Małopolsce)⁵⁰.

Z kolei w materiałach dla słuchaczy bardziej zaawansowanych zamieszczono ilustracje przedstawiające wybrane dzieła architektury, malarstwa i rzeźby z ważnych miast Polski (m.in. poznańskie koziołki, ołtarz Wita Stwosza, *Panoramę Raclawicką*, kolumnę Zygmunta), przy okazji krótko opisując wydarzenia historyczne, z którymi obiekty te się wiążą⁵¹. Natomiast jako punkt wyjścia dla doskonalenia przez studentów sprawności produktywnych – formułowania wypowiedzi z właściwą argumentacją oraz ćwiczeń leksykalnych i frazeologicznych w zakresie słownictwa związanego z historią i historią sztuki – posłużył tekst przedstawiający dzieje samego miasta Krakowa od jego legendarnych początków po stulecie XIX, wymieniający także najważniejsze miejscowe

---

49 Barbara Serafin, Aleksandra Achtelek, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych (A1/A2)* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012), 121–122.

50 *Po polsku – po Polsce (A1) – Mazowieckie*, <https://www.popolskupolsce.edu.pl/lekcja/1/MAZOWIECKIE> (dostęp: 01.05.2022); *Po polsku – po Polsce (A1) – Opolskie*, <https://www.popolskupolsce.edu.pl/lekcja/10/OPOLSKIE> (dostęp: 01.05.2022); *Po polsku – po Polsce (A1) – Świętokrzyskie*, <https://www.popolskupolsce.edu.pl/lekcja/12/%C5%9AWI%C4%98TOKRZYSKIE> (01.05.2022); *Po polsku – po Polsce (A1) – Małopolskie*, <https://www.popolskupolsce.edu.pl/lekcja/16/MA%C5%81OPOLSKIE> (dostęp: 01.05.2022). Analogicznie w podręczniku Małgorzaty Małolepszej, Anety Szymkiewicz, *Hurra!!! Po Polsku 1* (Kraków: Wydawnictwo Prolog, 2010) jako podstawę do ćwiczenia umiejętności receptywnych zamieszczono krótki tekst omawiający zabytki Małopolski, w którym wymieniono Wawel, kościół Mariacki, dzielnicę Kazimierz i kopalnię soli w Wieliczce. *Ibidem*, 101.

51 Róża Ciesielska-Musameh, Barbara Guzik-Świca, Grażyna Przechodzka, *Z polskim w świat. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego, cz. 1: Poziom B1/B2* (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie, 2016), 39–41.

zabytki (ponownie Sukiennice, kościół Mariacki, Wawel, Rynek)⁵². Dalej zaś jeszcze bardziej szczegółowy element krakowskiej topografii – ul. Mikołajska i opis wydarzeń, jakie w tym rejonie rozegrały się w średniowieczu – stał się podstawą zadania pozwalającego słuchaczom na ćwiczenie umiejętności tworzenia imiesłówów przymiotnikowych⁵³.

Reasumując, analizowane treści podręczników pokazują, iż ilość podawanych uczestnikom lektoratu informacji z zakresu historii Polski wzrastała wraz z przechodzeniem przez nich na coraz wyższy poziom zaawansowania językowego. Co zrozumiałe – zwiększa się przy tam także stopień skomplikowania ćwiczeń bazujących na tej tematyce. I tak: na poziomie podstawowym (A1–A2) – zgodnie z założeniem, wspomnianego już, programu kompetencji socjokulturowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego autorstwa W. Miodunki – wprowadzony został temat słynnych Polaków. Ponadto – czego już wyżej wymieniony projekt nie obejmował – studenci dowiadywali się także o ważniejszych wydarzeniach z dziejów Rzeczypospolitej, czasem dosyć skompiłowanych z leksykalnego punktu widzenia. Niewiele natomiast w analizowanych podręcznikach do wspomnianego poziomu było tematów poświęconych zabytkom, choć to akurat program W. Miodunki postulował. Najwięcej elementów historii odnaleźć można na kartach pomocy dydaktycznych przeznaczonych dla słuchaczy poziomu samodzielności językowej (B1–B2). Są to materiały ilustracyjne i tekstowe wykorzystane w różnego rodzaju ćwiczeniach, a mieszczące się w zakresie następujących haseł omawianego programu: „Znani Polacy” (tj. „Czołowi politycy” i „Najwybitniejsi twórcy kultury”), „Miejsca godne zobaczenia w Polsce”, „Świadomość narodowa i państwowości” oraz „Pojęcie patriotyzmu” kształtowane przez określone zjawiska i wydarzenia z przeszłości.

Program W. Miodunki zakładał także realizację na poziomie biegłości językowej (C1–C2) osobnego działu tematycznego pt. „Elementy historii Polski”. W analizowanych podręcznikach dedykowanych dla tego etapu kształcenia ewidentnie historia w czystej postaci przegrała z bardziej nowatorskimi, współcześnie popularnymi i dyskutowanymi zagadnieniami, np.: „Rodzina w XXI w.,” „Sytuacja na rynku pracy a stan zdrowia społeczeństwa”, „Styl życia a zdrowie”, „Co to jest GMO?”, „Głupia czwarta władza”, „Reklama dźwignią handlu”⁵⁴. Odmierną kwestią jest,

52 Lipska, Dąbska, *Kiedyś wrócisz tu*, 140–145.

53 *Ibidem*, 157.

54 Anna Seretny, *Per aspera ad asra. Podręcznik do nauki języka polskiego. Ćwiczenia rozwijające sprawność czytania (poziom zaawansowany C1)* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2008). Podobnie chwytliwe komunikacyjnie tematy wywiadu, dyskusji, kompromisu, perswazji czy reklamy zdominowały – stanowiącą kontynuację już

iż na rynku wydawniczym odnotowuje się ciągle małą liczbę ogólnych podręczników do nauki języka polskiego przeznaczonych dla studentów reprezentujących poziomy C1 i C2. Zapewne jest to związane z faktem, że z reguły dążą już oni do poznania języka specjalistycznego i lektorzy sami często tworzą dla nich materiały dydaktyczne, odpowiednio profilując je do wymagań konkretnej grupy.

Obraz historii Polski wyłaniający się z materiałów zawartych w wybranych podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego – dostrzeżone wartości pozytywne i braki

Podsumowanie to rozpocząć należy od spostrzeżenia, iż żaden z analizowanych podręczników nie oferował osobnych tematów poświęconych wyłącznie kulturze polskiej, jak tego chciałoby – cieszące się jeszcze niedawno większym powodzeniem – faktograficzne podejście glottodydaktyczne⁵⁵. *De facto* treści historyczne pojawiają się w materiałach do nauczania języka polskiego jako obcego najczęściej w postaci „czytanek” lub też łączą się z rycinami ilustrującymi daną lekcję i w ten sposób tworzą swoiste tło dla wprowadzania nowej leksyki czy przeciwienia wybranego zagadnienia gramatycznego⁵⁶. Można więc przypuszczać, iż taki stan rzeczy stanowi pokłosie dominującego w glottodydaktyce ujęcia komunikacyjnego – nacisk położony jest tu w pierwszym rzędzie na nabycie i doskonalenie umiejętności komunikacji językowej, a nie kompetencje kulturowe czy międzykulturowe⁵⁷.

---

wcześniej przywołanego podręcznika – publikację: Ewy Lipińskiej, Elżbiety Grażyny Dąbskiej, *Kiedyś wrócisz tu...*, cz. 2: *By szukać swoich dróg i gwiazd. Podręcznik do nauki języka polskiego dla zaawansowanych. Poziom C1* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2020). I analogicznie, w podręczniku Elżbiety Zarych, *Przejdź na wyższy poziom (B2/ C1)* (Poznań: Wydawnictwo Nowela, 2014) zagadnienia historyczne wyparte zostały przez tematy typu: „Mowa ciała”, „Stereotypy”, „Zdrowe odżywianie” czy „Moda jako zjawisko i składnik kultury”. *Ibidem*, 51–54, 88–102, 175–192, 22–241.

55 Przemysław Ernest Gębał, *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010); Katarzyna Stankiewicz, Anna Żurek, „Międzykulturowe uczenie się na kursie języka polskiego jako obcego”, *Language. Communication. Information* 6 (2011): 187–194.

56 Czasami nawet nie jest to wizerunek realnego zabytku z terenu Rzeczypospolitej czy portret Polaka ważnego dla dziejów ojczyzny, lecz humorystyczny rysunek o wydzwiku historycznym. Ewa Lipska, *Z polskim na ty. Podręcznik do nauki języka polskiego. Poziom podstawowy B1* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 145, 158.

57 Magdalena Białek, „Podejście komunikacyjne i zakres jego realizacji w nauczaniu języków obcych”, *Lingwistyka Stosowana* 14 (2015): 17–29; Gębał, *Dydaktyka kultury*

Dyskusje podejmowane w środowisku specjalistów – a streszczone pokrótce powyżej – sprawiały jednak, że na drodze praktyki bardziej aniżeli teorii wytworzył się pewien kanon elementów historycznych, które zamieszczane są w większości podręczników (zwłaszcza dla poziomów B). Zestaw ten trudno jednak nazwać obowiązującym powszechnie regularnym programem, a jego realizacja jest najczęściej wyrazem osobistej wizji i preferencji autorów.

Jako spersonalizowane symbole polskiej historii w analizowanych podręcznikach pojawiają się zatem – dość przewidywalne skądinąd – postaci, już to polityków (Piłsudski, Wałęsa), już to twórców kultury i nauki (Chopin, Kopernik, Matejko, Sienkiewicz, Skłodowska), obowiązkowo zaś zdobywcy Nagrody Nobla (choć też nie zawsze i nie w komplecie). Stosunkowo rzadko mowa jest o Janie Pawle II, a wśród ludzi pióra uderza okazjonalność przywoływania XIX-wiecznych wieszczów narodowych (a jeśli już, to z reguły Adama Mickiewicza), podobnie zresztą jak absencja wielu wybitnych wodzów (zwłaszcza z historii współczesnej) oraz osób, które odznaczyły się na niwie społecznej czy gospodarczej. Obcokrajowcom daje to więc dość nietypowy obraz narodu średnio zaangażowanego militarnie i ekonomicznie.

Z kolei jako ważne wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej powtarzają się na stronach podręczników regularnie: chrzest Polski (czyli nasze pierwsze „wejście do Europy”), założenie Akademii Krakowskiej (co nie dziwi w publikacji dedykowanej studentom), wiktoria grunwaldzka i wybuch II wojny światowej oraz triada związana z historią najnowszą kraju, tj. utworzenie „Solidarności” i wstąpienie do NATO oraz Unii Europejskiej (drugie „wejście do Europy”). Zdecydowanie rzadziej mowa jest np. o odsieczy wiedeńskiej czy Konstytucji 3 maja, choć w dobie powszechnej walki o prawa człowieka i obrony tożsamości narodowo-kulturowej tematy te powinny budzić zainteresowanie.

Wśród praktycznie pomijanych powstań narodowowyzwoleńczych pozytywnie wyróżnia się jedynie powstanie styczniowe, choć z reguły ukazywane jest ono w romantycznym ujęciu za pośrednictwem dzieł malarskich z nurtu polskiego historyzmu. Stan taki nie dziwi, skoro w tekstach analizowanych podręczników problematyka rozbiorów w gruncie rzeczy nie istnieje. Trzeba jednak pamiętać, iż w tym przypadku chodzi o zjawisko utraty niepodległości na drodze dość unikatoowego i wieloetapowego procesu polityczno-militarnego. Stąd też z jednej

---

polskiej; Iwona Janowska, „Kompetencja komunikacyjna a glottodydaktyka”, *LingVaria* 2 (2015): 41–54; Mirosława Stawna, *Podejście komunikacyjne do nauczania języków obcych. Od teorii do praktyki* (Warszawa: Wydawnictwo WSiP, 1991).

strony należałoby od polskich autorów oczekiwać uwzględnienia tak specyficznego i brzemiennego w skutkach aspektu ojczyźstych dziejów. Z drugiej jednak – pominięcie tego historycznego ewenementu może być wytłumaczone jego zbytnią złożonością i trudnym do zrozumienia przez obcokrajowca ciągiem przyczynowo-skutkowym, który doprowadził do takiego finału. Przy tym założeniu jednak zaskoczenie budzi fakt, iż w treściach podręcznikowych brakuje także ważkich informacji związanych z II wojną światową – wydarzeniem jakby nie było o skali globalnej i do tego aktualnie tak silnie akcentowanym w podstawie programowej do nauczania historii w polskich szkołach. Przy czym nie chodzi tu już o poniekąd wewnątrznarodowy kod kulturowy opierający się na „szczegółach” wojennych typu obrona Westerplatte czy wybuch powstania warszawskiego, ale np. o istotną z ogólnoeuropejskiego punktu widzenia obecność Polaków pod Monte Cassino i w szeregach Dywizjonu 303. Tematyka wojenna pozostawiła w analizowanych publikacjach jedynie ślad w postaci ogólnego wrażenia grozy zniszczeń i ludobójstwa.

Podobnie trudny dla kraju okres PRL-u ukazany jest najczęściej przez autorów podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego pobieżnie, z reguły w ujęciu anegdotycznym (a czasem wręcz z pogranicza humoreski) i zazwyczaj w korelacji z wydarzeniem powstania „Solidarności”. Wreszcie z odwołań do wybranych aspektów dziejów I Rzeczypospolitej wyłania się obraz państwa o ustroju monarchistycznym – Polski Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagiełły. Praktycznie nie ma już jednak mowy o złotej wolności szlacheckiej czy toposie kultury sarmackiej⁵⁸, tak istotnych – a wręcz niezbędnych – dla zrozumienia „polskiej duszy” i wielu wydarzeń z późniejszych losów Rzeczypospolitej⁵⁹.

---

58 Jedyny praktycznie wyjątek w tym zakresie to ćwiczenia zawarte w nietypowym podręczniku, a właściwie zbiorze zadań językowych, autorstwa Agnieszki Tambor, (*Niecodzienny polski. Teksty i konteksty*) (Katowice: Wydawnictwo Gnome, 2018). Pierwsze z wyżej wymienionych ćwiczeń – służące sprawdzeniu znajomości leksyki – zawiera bowiem polecenie wytłumaczenia pojęć takich jak: „szlachcic”, „baron”, „hrabia” oraz określenia roli społeczno-kulturowej pełnionej przez wymienione osoby. Zaś drugie – umożliwiające skontrolowanie stopienia zrozumienia przeczytanego tekstu – opierało się na półstronicowym cytacie z artykułu pt.: *Obyczaje szlacheckie i ich odbicie w utworach literackich*, opublikowanego w 2012 r. przez Li Yinan w tomie pokonferencyjnym *Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia*. Wyimek ten w maksymalnym skrócie przedstawiał genezę i rolę historyczną polskiej szlachty oraz specyfikę kultury sarmackiej. *Ibidem*, 54, 57–58.

59 Co ciekawe, do odmiennego wniosku doszła Olga Szapkina z Moskiewskiego Uniwersytetu Łomonosowa, która poddała analizie dziewięć podręczników języka polskiego dla cudzoziemców, jakie opublikowano w Polsce w latach 80. i 90. XX w. z przeznaczeniem do użytku studentów – według ówczesnej nomenklatury – niezaaawansowanych i średniozaawansowanych. Stwierdziła ona bowiem, iż „kształtują one obraz, który w znacznej mierze zbiega się z tradycyjnie ujętym kanonem kultury polskiej”. Olga

Zakończenie

Wnioski uwzględniają oczywiście fakt, iż niniejszy artykuł z założenia dotyczył podręczników, które powstawały i służą jako pomoce dydaktyczne do prowadzenia kursów języka polskiego o charakterze ściśle lektoratowym. Mimo to obraz dziejów Rzeczypospolitej wyłaniający się z analizowanych publikacji – bez wątpienia wartościowych i przemyślanych w swej warstwie językoznawczej – z punktu widzenia historyka jest niekompletny, a przez to może prowadzić słuchaczy z innych kręgów kulturowych do błędnych konkluzji. Bazujący bowiem tylko na omówionych materiałach drukowanych studenci-obcokrajowcy mają małą szansę pojęcia istoty choćby etosu „żołnierzy wyklętych”, symboliki obchodów „Godziny W” 1 sierpnia w Warszawie czy całej spuścizny mentalnej sarmackiego *antemurale*. Nie rozumieją także specyfiki polskiego pojmowania i przywiązania do takich wartości jak „demokracja”, „wolność” i „niepodległość”. Braki te odbiją się prawdopodobnie na jakości nabytych umiejętności językowych i komunikacyjnych.

Istniejący *status quo* składa zatem na karb wykładowcy olbrzymią odpowiedzialność za choćby częściowe uzupełnienie powstałego w ten sposób obrazu i sprawia, że wiele zależy od zaangażowania lektora, od tego, czy i jakim komentarzem zechce on opatrzyć treści zamieszczone w podręczniku oraz czy podejmie się trudu wzbogacenia zajęć o analizę dodatkowych materiałów. Materiałów stanowiących pomoce dydaktyczne bardziej komplementarne i kompetentne z historycznego punktu widzenia, choć oczywiście nadal dostosowane do możliwości percepcyjnych i poziomu biegłości językowej danej grupy studentów-obcokrajowców.

Szapkina, „Kultura polska w podręcznikach języka polskiego jako obcego, 445–451”, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol”*, red. Anna Dąbrowska (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2004), 450. Choć zauważyła przy tym także pewne luki tematyczne obecne w wydawnictwach sprzed 2004 r.: „Nie można jednak pominąć tego, że przedstawionemu w zanalizowanych podręcznikach obrazowi kultury polskiej brakuje niektórych bardzo istotnych elementów. Tak na przykład, nie możemy wyobrazić sobie literatury polskiej bez Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Zbigniewa Herberta, teatru polskiego – bez Jerzego Grotowskiego i Tadeusza Kantora, filmu polskiego – bez Kazimierza Kutza itd.” *Ibidem*. Szczęśliwie, część z owych luk – jak wykazano powyżej – nadrobiono w późniejszych publikacjach.

Bibliografia

Źródła drukowane

- Bazaniak Rafał, Krzywańska Małgorzata, Ledzion Mirosława, *Historia do 1918 r. Teksty dla grup ekonomicznych. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018).
- Burkat Agnieszka, Jasińska Agnieszka, *Hurra!!! Po Polsku 2. Podręcznik studenta* (Kraków: Wydawnictwo Prolog, 2010).
- Burzyńska Monika, Gruchała Wojciech, Rodzińska Weronika, Rogala Dorota, Terka Beata, Wawrzeń Marzena, *U lekarza. Słucham i rozumiem! Materiały do nauczania języka polskiego medycznego. Poziom A2–B2* (Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2019).
- Busiakiewicz Barbara, Malinowski Tadeusz, *Fizyka. Podręcznik dla cudzoziemców. Część 1* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014).
- Chłopicka Maria, Pukas-Palimąka Danuta, Turek-Fornelska Katarzyna, *Co Panu dolega? Komunikacyjny podręcznik języka medycznego dla obcokrajowców* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1991).
- Ciesielska-Musameh Róża, Guzik-Świca Barbara, Przechodzka Grażyna, *Z polskim w świat. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego, cz. 1: Poziom B1/B2* (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 2016).
- Dębski Robert, Gałdyn Elżbieta, Szelc-Mays Magdalena, „*A jednak się kręci*”. *Podręcznik języka naukowo-technicznego dla obcokrajowców* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1993).
- Fijałkowska Waleria, Nowakowska Mieczysława Barbara, *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1981).
- Frieske Anna, Radaszewska Jadwiga, *Matematyka* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1993).
- Gałat Edyta, *Anatomia. Język specjalistyczny dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2018).
- Gałat Edyta, *Architektura język specjalistyczny. Skrypt dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2018).
- Gałat Edyta, *Biologia – język specjalistyczny. Skrypt dla obcokrajowców A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2021).
- Gałyga Danuta, *Jak to łatwo powiedzieć... Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących (A1/A2)* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2012).
- Gosztowt Iwona, Kaźmierczak Joanna, *Podstawy cytologii i genetyki. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017).
- Hrabec Stanisław, Kaźmierczak Joanna, *Wybór tekstów do nauki języka polskiego w zakresie biologii. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015).

- Jakubowska Teresa, *Tablice synchroniczne do dziejów Polski 960–1945. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1985).
- Jakubowska Teresa, Kolendo Ireneusz, Michowicz Janina, *Historia Polski (do 1945). Skrypt dla słuchaczy grup humanistycznych i ekonomiczno-socjologicznych Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1991).
- Janowska Iwona, *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010).
- Jaruga Zofia, Nowakowska Mieczysława Barbara, *Chemia ogólna* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2000).
- Jasnos Marzena, Kokot Anna, Mijas Anna, Wiśniewska Agnieszka, *Wybieram gastronomię. Podręcznik do nauki specjalistycznego języka polskiego jako obcego* (Warszawa: Wydawnictwo Linguae Mundi, 2015).
- Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowanych przez Komisję Ekspertów MEN*, red. Władysław T. Miodunka (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1992).
- Kluszczyński Ryszard, *Język polski. Wybór tekstów ekonomiczno-socjologicznych. Skrypt przeznaczony jest dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1987).
- Kolendo Ireneusz, Michowicz Janina, *Tablice synchronistyczne historii PRL 1944–1985. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1990).
- Kugiel-Abuhasna Izabela, *Wybraliśmy ekonomię. Podręcznik języka ekonomicznego dla obcokrajowców na poziomie A2+/B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2020).
- Kwapiński Włodzimierz, Wesołowski Jacek, *Matematyka. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1979).
- Lechowicz Jolanta, Podsiadły Joanna, *Chcę studiować medycynę. Język polski dla cudzoziemców – podręcznik dla kandydatów na studia medyczne* (Łódź: Wydawnictwo Wing, 2004).
- Lipska Ewa, *Z polskim na ty. Podręcznik do nauki języka polskiego. Poziom podstawowy B1* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006).
- Lipska Ewa, Dąbmska Elżbieta Grażyna, *Kiedyś wrócisz tu..., cz. 1: Gdzie nadwiślański brzeg. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średniozaawansowanych. Poziom B2* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006).
- Lipska Ewa, Dąbmska Elżbieta Grażyna, *Kiedyś wrócisz tu..., cz. 2: By szukać swoich dróg i gwiazd. Podręcznik do nauki języka polskiego dla zaawansowanych. Poziom C1* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2020).
- Lipska Ewa, Dąbmska Elżbieta Grażyna, *Pisać jak z nut. Podręcznik rozwijający sprawność pisaną dla obcokrajowców na poziomie B1+/B2* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2015).

- Ławnicka-Borońska Magdalena, *Język polski w medycynie. A guide to polish in medical practice* (Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2013).
- Madeja Agnieszka, Morcinek Barbara, *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średniozaawansowanych, cz. 1: Poziom średni ogólny (B2)* (Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 2007).
- Małolepsza Małgorzata, Szymkiewicz Aneta, *Hurra!!! Po Polsku 1. Podręcznik studenta* (Kraków: Wydawnictwo Prolog, 2010).
- Mazerant Marian, *Fizyka. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1977).
- Michowicz Janina, *Polska współczesna. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1979).
- Michowicz Janina, Balousha Dawood Ibrahim, Houssin Ben Dokhan, *Słownik polsko-arabski do historii i wiedzy o PRL dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1983).
- Mieczkowska Maria, Rudziński Grzegorz, *Język polski w tekstach technicznych* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1993).
- Penczak Barbara, *Biologia. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców, cz. 1: Biologia ogólna; cz. 2: Botanika; cz. 3: Zoologia; cz. 4: Wybrane zagadnienia z genetyki i biologii ewolucyjnej* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1985).
- Pąkowska Anna, *Słownik terminów historycznych. Materiały pomocnicze z zakresu historii i wiedzy o PRL. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1981).
- Pąkowska Anna, Starzycka Magdalena, *Historyczny słownik minimum dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1986).
- Rittner Michalina, *Sztuka bez granic. Zbiór tekstów z ćwiczeniami leksykalnymi dla cudzoziemców. Poziom B1* (Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2021).
- Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu z 15 października 2003 r. w sprawie Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego* (Dz. U. nr 191 z dn. 12 XI 2003).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 11 grudnia 2015 r. w sprawie Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego* (Dz. U. 2015, poz. 2088).
- Rudziński Grzegorz, Wróbel Danuta, Zielińska Alicja, *Wstęp do matematyki. Podręcznik dla cudzoziemców* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2011).
- Serafin Barbara, Achteлик Aleksandra, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych (A1/A2)* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012).

- Seretny Anna, *Per aspera ad asra. Podręcznik do nauki języka polskiego. Ćwiczenia rozwijające sprawność czytania (poziom zaawansowany C1)* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2008).
- Stemppek Iwona, Stelmach Anna, Dawidek Sylwia, Szymkiewicz Aneta, *Polski krok po kroku 1 (A1/A2)* (Kraków: Wydawnictwo Glossa, 2013).
- Stemppek Iwona, Stelmach Anna, *Polski krok po kroku 2 (A2/B1)* (Kraków: Wydawnictwo Glossa, 2012).
- Tambor Agnieszka, *Licz na Banacha. Podręcznik do nauczania polskiego słownictwa specjalistycznego dla cudzoziemców* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019).
- Tambor Agnieszka, *(Nie)codzienny polski. Teksty i konteksty* (Katowice: Wydawnictwo Gnome, 2018).
- Ustawa z dn. 12 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o języku polskim oraz ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. 2015 poz. 1132).
- Ustawa z dn. 11 kwietnia 2003 r. o zmianie ustawy o j. polskim (Dz. U. nr 73 z 30 IV 2003).
- Zioło-Pużuk Karolina, *Szczęść Boże! Skrypt do nauki języka polskiego jako obcego dla osób duchownych i zakonnych. cz. 1: A1* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2021).
- Zarych Elżbieta, *Przejdź na wyższy poziom (B2/C1)* (Poznań: Wydawnictwo Nowela, 2014).

Książki i monografie

- Burzyńska Anna, *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002).
- Coste Daniel, North Brian, Sheils Joseph, Trim John, *Europejski system opisu kształcenia językowego. Uczenie się, nauczanie, ocenianie* (Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, 2003).
- Damborský Jiri, „Nauczanie języka polskiego w środowisku czeskim, 44–50”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992).
- Dawidziak-Kładoczna Małgorzata, „Elementy historii Polski na zajęciach języka polskiego jako obcego, 224–229”, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i kultury polskiej w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, red. Piotr Garncarek (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2005).
- Dębski Robert, *Komputer w nauczaniu języka polskiego. Przetwarzanie języka w programach dydaktycznych* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1996).
- Garncarek Piotr, *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców* (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 1997).

- Gaszyńska-Magiera Małgorzata, „Jak testować znajomość kultury?”, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol”*, red. Anna Dąbrowska (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2004), 557–562.
- Gębał Przemysław Ernest, „Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. Ewa Lipińska, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 221–235.
- Gębał Przemysław Ernest, *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010).
- Gnyś Małgorzata, *Bibliografia analitycznej glottodydaktyki polskiej i obcej*, t. 3: *Język polski jako obcy*, cz. 1: *Podręczniki do nauki języka polskiego dla cudzoziemców za lata 1980–1993* (Warszawa: Międzyuczelniany Ośrodek Metoddyki nauczania Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego, 1996).
- Grabias Stanisław, „Zasady minimalizacji zasobów leksykalnych dla potrzeb glottodydaktyki. Podstawowy zasób słów”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 93–102.
- Janowska Iwona, „Perspektywa zadaniowa w nauczaniu/uczeniu się języków obcych”, w: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. Władysław T. Miodunka, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008), 35–50.
- Janowska Iwona, „Strategie językowe i działania komunikacyjne w podejściu zadaniowym”, w: *Polonistyka bez granic*, t. 2, red. Ryszard Nycz, Władysław T. Miodunka, Tomasz Kunz (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2010), 81–92.
- Jelonkiewicz Mirosław, „Kanon kulturowy i kompetencja socjokulturowa w opisie kompetencji językowej na potrzeby certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego”, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. Romuald Cudak, Jolanta Tambor (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001), 504–506.
- Jędrzejko Ewa, „Nominalizacja w kształceniu polonistycznym cudzoziemców”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 145–158.
- Kowalikowa Jadwiga, „Zagadnienia komparatystyki w nauczaniu języka polskiego w uniwersytecie zagranicznym”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 51–62.
- Kultura polska. Silva rerum*, red. Romuald Cudak, Agnieszka Tambor (Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 2002).
- Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – perspektywy*, red. Władysław T. Miodunka (Kraków: Universitas, 2004).

- Lewandowski Jan, *Nauczanie języka polskiego cudzoziemców w Polsce* (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1985).
- Lotko Edward, „Typologia językowa i nauczanie języka polskiego w środowisku czeskim”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 37–43.
- Martyniuk Waldemar, *Listy zagadnień kontrolnych do analizy testów biegłości językowej* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2004).
- Martyniuk Waldemar, „Europejski system opisu kształcenia językowego a nauczanie języka polskiego jako obcego”, w: *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. Ewa Lipińska, Anna Seretny (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2006), 117–129.
- Nadgórska-Maciejewska Barbara, „Zagadnienie prefiksów czasownikowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, w: *Język polski jako obcy*, red. Stanisław Grabias (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, 1992), 159–174.
- Polska półka historyczna – 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, red. Agnieszka Tambor (Katowice: Wydawnictwo Gnome, 2020).
- Seretny Anna, Lipińska Ewa, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* (Kraków: Wydawnictwo Universitas, 2005).
- Stawna Mirosława, *Podejście komunikacyjne do nauczania języków obcych. Od teorii do praktyki* (Warszawa: Wydawnictwo WSiP, 1991).
- Szapkina Olga, „Kultura polska w podręcznikach języka polskiego jako obcego”, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol”*, red. Anna Dąbrowska (Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2004), 445–451.
- Torenc Marta, *Nauczanie międzykulturowe – implikacje glottodydaktyczne* (Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut, 2007).
- Werbińska Dorota, *Skuteczny nauczyciel języka obcego* (Warszawa: Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, 2004).
- Zarzycka Grażyna, *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski* (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2000).
- Zgółkowa Halina, „Dobór słownictwa do nauczania języka polskiego jako obcego”, w: *Język polski jako obcy. Program nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, red. Władysław Miodunka (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1992), 37–64.

Czasopisma

- Białek Magdalena, „Podejście komunikacyjne i zakres jego realizacji w nauczaniu języków obcych”, *Lingwistyka Stosowana* 14 (2015): 17–29.
- Bomanowski Janusz, „Autorskie propozycje wykorzystania mediów w nauczaniu języka polskiego jako obcego”, *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne*

Cudzoziemców 20 (2013): 339–348.

Jakubowska Teresa, „Mapa na lekcjach historii i wiedzy o Polsce w nauczaniu słuchaczy – cudzoziemców”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Studia i materiały* 5 (1994): 61–71.

Janowska Iwona, „Kompetencja komunikacyjna a glottodydaktyka”, *LingVaria* 2 (2015): 41–54.

Kompel Grażyna, „Nauczanie Europejczyków kultury polskiej na poziomie średnim”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Polonistyczna edukacja językowa i kulturowa cudzoziemców. Poziom średni: stan obecny – problemy – postulaty* 10 (1998): 169–177.

Skalska Alicja, „Film edukacyjny w praktyce glottodydaktycznej – próba adaptacji”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Studia i materiały* 6 (1996): 43–63.

Stankiewicz Katarzyna, Żurek Anna, „Międzykulturowe uczenie się na kursie języka polskiego jako obcego”, *Language. Communication. Information* 6 (2011): 187–194.

Starzycka Magdalena, „Uwagi na marginesie pracy nad «Historycznym słownikiem minimum dla cudzoziemców»”, *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 0 (1987): 154–161.

Wyřebowska-Bajor Ewa, Madej Eliza, „Koncepcja językowo-metodyczna podręcznika języka polskiego dla grup humanistycznych”, *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Kształcenie specjalistyczne cudzoziemców* 7/8 (1996): 243–251.

Źródła internetowe

Opisy poziomów zaawansowania, <https://igp.polonistyka.uj.edu.pl/ikp-opis-poziomow-zaawansowania> (dostęp: 30.04.2022).

Po polsku – po Polsce (A1), <https://www.popolskupopolsce.edu.pl/kurs-jezyka-polskiego> (dostęp: 01.05.2022).

Polak potrafi! O wielkich Polakach w Polsce i na świecie, <http://fundacjareja.eu/polak-potrafi-spis-tresci/> (dostęp: 29.04.2022).

Studia podyplomowe 2020/21. Nauczanie języka polskiego jako obcego, <http://www.jpjo.polonistyka.uj.edu.pl/studia-podyplomowe> (dostęp: 10.02.2022).

Studia Podyplomowe „Glottodydaktyka Polonistyczna – nauczanie języka polskiego jako obcego” Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, <http://polonicum.uw.edu.pl/studia-podyplomowe#informacje-ogolne> (dostęp: 10.02.2022).

Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – biologia, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ukrajnscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-przedmiotowy-biologia.pdf> (dostęp: 30.04.2022).

Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – historia, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/>

Ukraińscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-przedmiotowy-historia.pdf (dostęp: 30.04.2022).

Ukraińscy uczniowie i uczennice w naszej klasie. Poradnik przedmiotowy – matematyka, <https://szkolaedukacji.pl/wp-content/uploads/2022/03/Ukraińscy-uczniowie-i-uczennice-w-naszej-klasie-poradnik-przedmiotowy-matematyka.pdf> (dostęp: 30.04.2022).

Zarządzenie nr 41/2014 Rektora Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie kursów języka polskiego dla obcokrajowców podejmujących studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie i studia doktoranckie w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, <https://upjp2.nowybip.pl/article/zarzadzenie-rektora-nr-41-slash-2014-w-sprawie-kursow-jezyka-polskiego-dla-obcokrajowcow-podejmujacych-studia-pierwszego-stopnia-studia-drugiego-stopnia-jednolite-studia-magisterskie-i-studia-doktoran> (dostęp: 10.02.2022).